

Handwritten signature or stylized text in black ink, possibly containing the letters 'M', 'E', and 'C'.

111 111 111

۸۷/۱/۱۰۸۱۹۷
۸۸/۱/۲۴

پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری

دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه شهید بهشتی

عنوان:

راهنمای طراحی شهری معطوف به پایداری اجتماعی

نمونه موردی بافت تاریخی گرگان

اساتید راهنما:

آقای دکتر غفاری

آقای دکتر گلکار

اساتید مشاور:

آقای دکتر پیران

دانشجو:

ندا فرزادنیا

بهمن ۱۳۸۷

۱۳۸۸ / ۱ / ۲۴

۱۱۲۳۲۴

با تشکر از جناب آقای دکتر غفاری که در این راه مشوق من بوده و با راهنمایی های

خود مرا در این راه کمک نمودند.

با تشکر و سپاس فراوان از جناب آقای دکتر گلکار که دانش خود را بی منت در

اختیارم گذاشتند و همواره با سخنان خود پی مودن این راه را برایم هموار نمودند.

با تشکر از آقای مهندس شعبی که صبورانه پاسخگوی سوالاتم بودند.

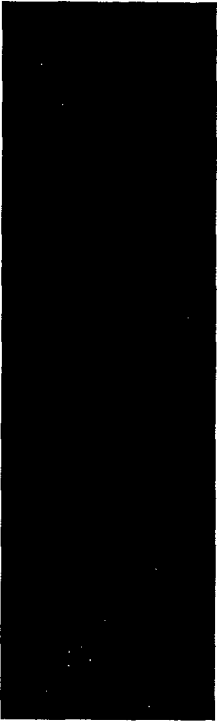
و با تشکر از کلیه اساتید عزیزم (آقای دکتر پاکزاد، آقای دکتر ذکاوت) که در طول این

دوره برایم بسیار زحمت کشیدند.

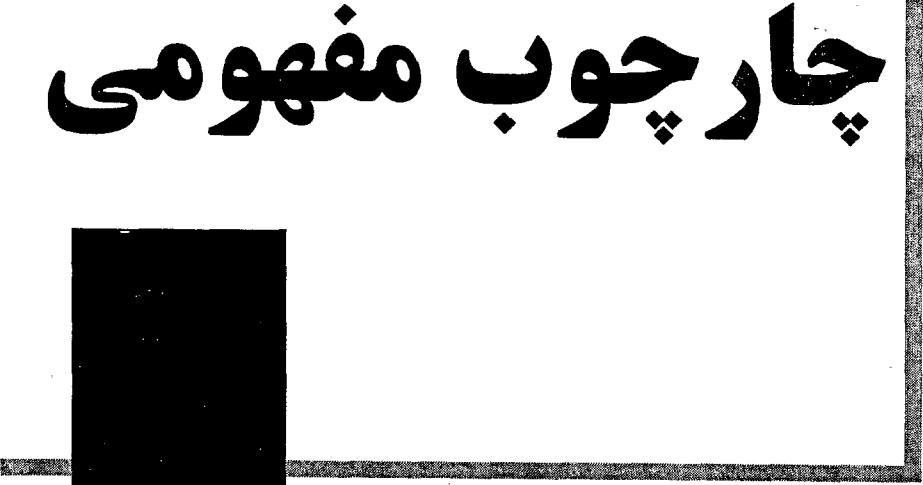
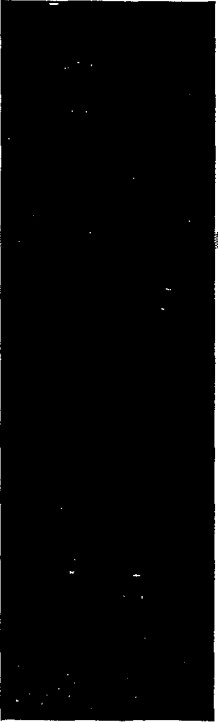
باتشکر بسیار از خانواده ام که در پیمودن این راه مرا یاری کرده و

حضورشان همواره مشوقم بود.

باتشکر از برادرم و کلیه دوستانم که در این راه مرا یاری نمودند.

چارچوب مفہومی

فهرست

فصل اول : مقدمه

- ۱- بیان مساله
- ۲-۱ ضرورت مساله
- ۳-۱ اهداف رساله
- ۴-۱ معرفی ساختار رساله

فصل دوم : چارچوب مفهومی، مروری بر ادبیات موضوع:

۱-۲- پایداری ۴- ۹

- ۱-۱-۲ مفهوم پایداری
- ۲-۱-۲ توسعه پایدار
- ۳-۱-۲ نگرش پایداری
- ۴-۱-۲ خاستگاه بروز پایداری

۲-۲- پایداری اجتماعی

۱-۲-۲ ضرورت و کارکرد های پایداری اجتماعی

- ۲-۲-۲ تعریف پایداری اجتماعی ۱۲-۲۰
- ۳-۲-۲ موضوعات مرتبط با پایداری اجتماعی ۲۰-۲۲
- ۴-۲-۲ اصول و مولفه های پایداری اجتماعی ۲۲-۲۴
- ۵-۲-۲ جامعه پایدار ۲۴-۲۶

۱-۵-۲-۲ تعریف جامعه پایدار

۲-۵-۲-۲ ابعاد اجتماعی جامعه پایدار

۶-۲-۲ ارزیابی پایداری اجتماعی ۲۶-۳۰

۱-۶-۲-۲ شاخصه های اندازه گیری

۷-۲-۲ پایداری اجتماعی بر مبنای رابطه فرد و محیط ۳۱-۴۵

۱-۷-۲-۲ بافت و پایداری اجتماعی

۳-۲- طراحی شهری ۴۶-۴۸

۱-۳-۲ ماهیت طراحی شهری

۲-۳-۲ جنبه های فرم شهر

۳-۳-۲ مدل مکان پایدار

۴-۲ نتیجه گیری ۴۹-۵۰

فصل سوم: تعامل مفاهیم

- ۳-۱- مقدمه ۵۱
 ۳-۲- رابطه پایداری اجتماعی و طراحی شهری ۵۲
 ۳-۳- بعد ماهوی

- ۳-۳-۱- مولفه فعالیت ۵۳-۵۹
 ۳-۳-۲- مولفه کالبد ۶۰-۶۸
 ۳-۳-۳- مولفه معنا ۷۰-۷۳
 ۳-۳-۴- پایداری ۷۳-۷۷

۳-۴- بعد رویه ای

- ۳-۴-۱- رویکردهای مرتبط با توسعه اجتماع محلی ۷۸-۸۵
 ۳-۴-۲- توانمندسازی ۸۶-۸۷
 ۳-۴-۳- برنامه ریزی بر اساس توسعه اجتماع محلی ۸۷-۸۸

فصل چهارم: مطالعه تجارب جهانی

- ۴-۱- ساختار سند راهنمای طراحی شهری
 ۴-۲- مطالعه نمونه های موردی
 ۴-۳- نمونه راهنما مرتبط
 ۴-۴- تدوین راهنمای موضوعی

فصل پنجم: تدوین راهنمای طراحی شهری معطوف به پایداری اجتماعی دریافت تاریخی
 گرگان

- ۵-۱- سنجش وضعیت نمونه موردی
 ۵-۱-۱- سنجش وضعیت حوزه راهبردی ۱۳۶-۱۴۳
 ۵-۲- سنجش وضعیت حوزه محلی ۱۴۴-۱۶۸
 ۵-۳- تدوین بیانیه چشم انداز ۱۶۹
 ۵-۴- تدوین اهداف ۱۷۰-۱۷۱
 ۵-۵- تدوین راهنما ۱۷۱-۲۰۵

■ منابع

■ ضمیمه

۱-۱- ضرورت مساله

طراحی شهری پایدار، امروزه یکی از مهمترین جریان‌های طراحی شهری به شمار می‌آید. تلاش‌ها و مطالعات زیادی در مورد رسیدن به شکل پایدارتر شهرها صورت گرفته است. با وجود تعریف پایداری در دستورالعمل ۲۱ مبنی بر پایداری در زمینه‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی، متأسفانه در معماری و طراحی شهری کمتر به نقش و بعد اجتماعی به عنوان یک بعد خاص و جدا توجه شده است. در حالیکه امروزه نه تنها توجه به بعد زیست محیطی را برای یک جامعه پایدار لازم می‌دانند، بلکه پرداختن به مولفه‌های اجتماعی را نیز در پایدارسازی جوامع ضروری می‌دانند؛ چرا که توجه به روابط فردی و اجتماعی، تعاملات اجتماعی و چگونگی طراحی محیط، بگونه‌ای که این روابط را تسهیل نماید نیز از شروط دست‌یابی به محیط پایدار به شمار می‌رود.

با توجه به تحول شهرها و جوامع محلی در دوره معاصر و قرار گرفتن در فرآیند جهانی شدن از یک سو و تغییر شیوه و الگوی سنتی در بافت‌های تاریخی و تغییر نیازهای زندگی روزمره از سوی دیگر، حیات شهری در بافت‌های تاریخی دچار نقصان شده است. در این میان هسته‌های کهن شهری علی‌رغم دارا بودن هویت و فرهنگ غنی، ساختارهای کالبدی بی‌نظیر خود، که می‌توانند تا حدودی این نواقص را پاسخگو باشند، نقش‌های اجتماعی و کارکردی خود را از دست داده است؛ چرا که عناصر امروزی و کاربری‌های مورد نیاز شهروند امروزی در داخل آن شکل نگرفته است و به مکان نامطلوبی برای زندگی حتی ساکنان قدیمی آنها که هنوز به محله‌های خود عشق می‌ورزند تبدیل شده است. این عوامل نگرانی‌های جدی را در مورد هسته‌های تاریخی به عنوان ناقل هویت و میراث شهر بوجود آورده است؛ و امر حفاظت آن را به امری مهم بدل ساخته است. در عین حال طرح‌های نوسازی و حفاظت شهری، به‌سازی، بازآفرینی و... به عنوان راه‌حلی برای توسعه در چند دهه گذشته تنها به بهسازی شرایط کالبدی توجه داشته که از جمله نتایج ناخواسته اجتماعی-اقتصادی آن افزایش ارزش مستغلات و در نتیجه جابه‌جایی افراد ساکن و بومی در این بافت‌ها را در پی داشته که باعث از هم پاشیده شدن شبکه‌های اجتماعی به عنوان بخشی از دارایی آن‌ها شده است. در این راستا می‌توان توسعه پایدار و با تأکید بر بعد اجتماعی آن به عنوان یکی از مولفه‌های اساسی توسعه پایدار که از اهداف اصلی آن حفظ و نگهداری سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی، توجه به نیازهای متنوع و متعدد ساکنین در حال و آینده، فراهم آوردن شرایط زندگی سالم برای مردم، ایجاد عدالت اجتماعی، و تعهد و احساس مسولیت در افراد می‌باشد را به عنوان راه‌حلی در برخورد با این بافت‌ها مطرح نمود. چرا که اگر مردم محیطی را متعلق به خود بدانند در نگهداری آن کوشاتر خواهند بود در عین حال این امر خود باعث کاهش هزینه‌ها و در عین حال شناخت بهتر معضلات می‌گردد. لیکن در جهت تحقق چنین خواست‌گراندردی در کنار شناخت توانایی‌های مادی و امکانات فنی و تخصصی و نیروی انسانی، به شرایط تاریخی و سنن فرهنگی نیز می‌باید عنایتی خاص داشت. پس می‌توان از آن به عنوان راه‌حلی که هم بتواند خواسته‌های جدید را جوابگو باشد و هم روح فضایی حاکم بر هسته‌های تاریخی

حفظ و تقویت شود در حفاظت و توسعه هسته های تاریخی و اتصال و ارتباط مردم با گذشته خود مطرح نمود.

۱-۲ هدف رساله

با توجه به نقش گسترده و مهم اجتماعات انسانی در دست یابی به پایداری و اینکه در مجموع، کلیه اقدامات طراحی شهری در جهت ارتقا کیفیت زندگی مردم می باشد؛ این رساله بر آن است تا با بررسی اصول و راهکارهای دست یابی به پایداری اجتماعی به راه حل مناسبی در برخورد با بافت های تاریخی دست یابد. و اهمیت این موضوع در خصوص توسعه های جدید و فرآیند احیا از آن جهت است که چنانچه پس از فرآیند احیا موفق به کسب جمعیت و یا تثبیت جمعیت خود نگردد، این اقدامات با شکست روبرو بوده است.

در واقع در پی آن هستیم تا ویژگی های یک مکان را، برای آنکه مردم آن را به عنوان مکان سکونت خود انتخاب، به آن عشق علاقه داشته و نسبت به آن احساس مسئولیت کنند را یافته و با درس آموزی از آنها در برخورد با بافت های تاریخی راه حل مناسب را اتخاذ نماییم.

در عین حال از این طریق خواهیم توانست به اجتماعاتی پایدار، منسجم و در عین حال مسئول برسیم که از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردارند، و از آن در جهت حل مشکلات جامعه خود می توانند بهره جسته و با مشارکت و همدلی روز بروز جامعه ای دوست داشتنی تر را خلق نمایند.

۱-۳ ساختار رساله

ساختار رساله با هدف ارائه رهنمودهای راهنمای طراحی شهری برای یک نمونه موردی، با توجه به نتایج تعامل بین دو مفهوم "پایداری اجتماعی" و "محیط انسان ساخت" شکل گرفته است.

در جهت نیل به این هدف و دست یابی به یک چارچوب مفهومی، واژه های کلیدی موضوع رساله شناسایی و مورد تبیین قرار گرفته اند. به همین منظور در اولین گام دو مفهوم طراحی شهری و پایداری اجتماعی مورد بررسی قرار می گیرند. در ارتباط با مفهوم طراحی شهری، ماهیت، اهداف کلی بیان، و در انتها مدلی برای تدوین چارچوب مفهومی و ابزاری برای باز نمایی اهداف این رساله در محیط کالبدی معرفی می گردد.

در کنار آن مفاهیم پایداری، پایداری اجتماعی، نقش محیط اجتماعی در دست یابی به پایداری مورد بررسی قرار گرفته و از آن اصول مورد توجه برای دست یابی به پایداری اجتماعی را استخراج نموده ایم.

در بخش بعد، تعامل مفاهیم "پایداری اجتماعی" و "طراحی شهری" عوامل تاثیر گذار محیط انسان ساخت بر پایداری اجتماعی در دو بعد ماهوی و رویه ای بررسی شده است. در گام بعد ضمن بررسی نمونه های موردی در تجارب جهانی، اصول طراحی شهری استخراج می گردد.

در بخش بعد، سنجش وضعیت بافت قدیم گرگان، به عنوان بستر طرح با هدف شناسایی محدودیت ها، فرصت ها، پتانسیل ها و تهدیدها ی حوزه طراحی انجام می گیرد. بخش آخر حاصل جمع بندی مطالعات و بررسی گام های قبلی است. پس از ارائه بیانیه چشم انداز، برآیند ۳ بخش تعامل مفاهیم، راهنما های طراحی شهری مرتبط و سنجش وضعیت حوزه طراحی، به شکل اهداف طراحی معطوف به پایداری اجتماعی استخراج می شود. و در انتها محصول رساله به شکل راهنما طراحی شهری در دو بعد ماهوی و رویه ای ارائه می گردد.

راهنما طراحی شهری معطوف به پایداری اجتماعی، نمونه موردی:
بافت تاریخی گرگان

چارچوب مفهومی

نظری

تجربی

پایداری اجتماعی

طراحی شهری

تعامل مفاهیم

نمونه های مرتبط

چشم انداز و اهداف عام طراحی شهری معطوف به پایداری اجتماعی

سنجش بستر طراحی
بافت تاریخی گرگان

تدوین اهداف
کلان و خرد

راهنما طراحی شهری معطوف به پایداری اجتماعی
بافت تاریخی گرگان

۱-۲ پایداری:

پایداری مفهومی است که در ذات بسیاری از فرهنگ های بومی پیش از دوران صنعتی وجود داشته است. در این فرهنگ ها مفهوم پایداری، باورها، نحوه عمل، نحوه برخورد با محیط و نحوه ساخت و ایجاد سکونتگاه ها را شکل می داده است. بر این مبنا برای بسیاری از جوامع بومی، پایداری در ذات آن چیزهایی که مقدس و با ارزش تلقی می گردد، نهفته است.^۱

این مفهوم از زمان انقلاب صنعتی و با ظهور مدرنیسم به فراموشی سپرده شده بود. در این دوران انسان به شکل بی رحمانه ای به تخریب زمین و بهره برداری یک سویه از آن پرداخت تا بدانجا که عده ای در حیطه های مختلف، داعیه دفاع از محیط زیست و آینده زمین را برداشته و خواستار اصلاح شرایط موجود شدند. بدین ترتیب همزمان با ظهور پست مدرنیسم که در نقد مدرنیسم به وقوع پیوست، زمزمه های پایداری محیطی و توسعه پایدار نیز به گوش رسید.

تفکر پایداری به عنوان نحوه نگاه انسان به جهان زیستی، نظام اخلاقی خاصی را تبیین می کنند. مقصود از نظام اخلاقی "بستر ارزش های درونی" است که به واسطه بایدها و نبایدها و توصیه های عملی تأویل شده است (Williamson, 2003, 42). این نظام اخلاقی، رویه ای را در نوع فعالیت های انسان تبیین می سازد که ویژگی ها و اصول خاصی بر آن حاکم می باشد.

توجه به محدودیتهای اکولوژیکی، مسائل اجتماعی، چارچوب اخلاقی، عدالت اجتماعی، جمع گرایی و اثربابی، همچنین توجه به اثرها و قابلیت های انسان و حضور و مشارکت او در ساخت و اصلاح محیط پیرامونی از مهمترین ویژگی های است که در تفکر پایدار مطرح می شود.

۱-۱-۲ مفهوم پایداری

۱-۱-۱-۲ پایداری در لغت

واژه پایداری مترادف با *sustain ability* و از فعل *sustain* گرفته شده و با مفاهیم حمایت، پشتیبانی و تداوم آمیخته است. این واژه از سال ۱۲۹۰ میلادی در زبان انگلیسی بکار رفته شده است. این فعل از معانی زیر برخوردار است:

- حفظ و تداوم اعتبار و ارزش یک چیز (رواج انگلیسی میانه متأخر)
- به یک فرد یا جامعه، ذهن و یا شیء از سقوط و یا تسلیم (رواج از انگلیسی میانه)

^۱ Williamson & Radford & Benne His, 2003:441

- موجب تداوم در یک شرایط خاص شدن ، نگه داشتن یا ادامه دادن یک تراز و یا استاندارد میانه
 - در فرهنگ سخن و فرهنگ فارسی معین «پایداری» به مفهوم پایدار بودن و مقاومت ، از مصدر پایش به معنای پایداری کردن و از خود استقامت نشان دادن آمده است.
- برای صفت پایدار نیز این معانی بیان شده است: دارای معنای ثبات ، همیشگی ، دائم ، به حالت همیشگی مقاومت کننده^۱

۲-۱-۲ خاستگاه بروز پایداری:^۲

وجود مشکلات و مسائل زیر به رواج مفهوم پایداری را در برنامه ریزی باعث شد:

- کاربری زمین و مدیریت رشد(گسترش و پراکندگی کاربری ها باعث وابستگی به حضور روزافزون ماشین شد)
 - وابستگی به حمل و نقل و اتومبیل نه تنها کیفیت زندگی را کاهش می دهد بلکه کاهش منابع تجدیدناپذیر می گردد.
 - استفاده از انرژی و منابع
 - محیط و آلودگی
 - فقر و ناسلامتی
 - حس جامعه محلی
- کاهش حس جامعه محلی یکی دیگر از مشکلات شهرسازی جدید در ۵۰ سال قبل بوده است. کاهش حس جامعه محلی در قالب کاهش حس مکان ، تاریخ ، تمایزات فرهنگی بروز می کنند. هر مکانی مانند سایر مکانها ساخته می شود. ساخت مکان ها و عرصه های قابل پیاده روی و بازارهای محلی در برنامه ریزی های جدید گم شده است. زنان، اطفال و سالمندان و ناتوانان جسمی معمولا کنج خانه منزوی شده و مشارکت گروه های مختلف اجتماعی در محیط بسیار کم است و این پدیده ای است که پاتنام آن را کاهش سرمایه اجتماعی می داند.

۲-۱-۳ نگرش پایداری:

۲-۱-۳-۱ پایداری به عنوان یک دیدگاه توسعه ای

از میان تعاریف ارائه شده برای توسعه پایدار، تعریف کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه کمیسیون پروتلند(۱۹۸۷) که تا به امروز مورد وفاق و استناد بین المللی بوده است ، از سندیت بیشتری برخوردار است و در پیشبرد ادبیات پایداری و ایجاد پایه

^۱ فرهنگ بزرگ سخن ۱۳۸۱: فرهنگ فارسی معین ۱۳۸۰

^۲ باغیانی، مریم و محمد گنجی مهتاب، مشارکت مردم در ساماندهی محیط کالبدی، گامی به سوی پایداری

های عملی آن تأثیر قابل توجهی داشته است. (WCED 1987) شیوه ای از توسعه که در عین رفع نیازهای جامعه کنون، از توانایی نسل های آینده در برآوردن نیازهایشان نمی کاهد. توسعه پایدار را نمی توان یک حالت تثبیت شده و بدون تغییر از تعادل و هماهنگی دانست، بلکه فرایند تغییری است که در آن بهره برداری از منابع، مسیر سرمایه گذاری ها، جهت گیری های فن آوران و تغییرات نهادی و قانونی در تعادل با شرایط و نیازهای کنونی و پیش رو می باشند.

تعریف توسعه پایدار از سه جزء اصلی برخوردار است: نخست مفهوم "نیازها": این نیازها را می توان در ۵ دسته اصلی تقسیم نمود:

در حلقه اول نیازهای حیاتی و اولیه زیستی انسان نظیر نیاز به غذا، پوشاک و سرپناه. سپس به آن دسته از نیازهایی اشاره دارد که یک رفاه معقول و قابل قبول در زندگی به آنها وابسته است:

- بضاعت و توانایی در تأمین زندگی مطلوب
- دستیابی به عدالت اجتماعی
- حفظ تنوع فرهنگی
- حفظ یکپارچگی و تمامیت بوم شناختی

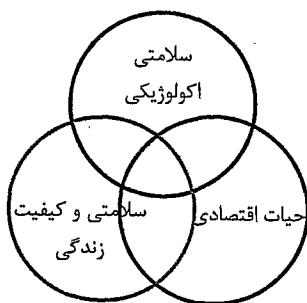
دوم قبول "محدودیت" در رشد: نیازهای امروز باید به گونه ای مرتفع شوند که برای آیندگان نیز فرصت امکان رفع نیازها و خواست هایشان فراهم باشد.

سوم مفهوم "تعادل" میان نیازهای صنعت و نهادهای اجتماعی به منابع محیط زیست و توانایی محیط در برآوردن این نیازها در حال و آینده.

این تعریف جوامع انسانی را موظف می داند در فرایندهای توسعه ای یعنی تمامی فرایندهایی که به ایجاد یا طراحی فرم ها و فرایندهای جدید منجر می گردد، ملاحظات و دغدغه های خاصی را لحاظ نمایند. ملاحظاتی نظیر: نسل آینده، محدودیت های محیط در پاسخگویی به نیازها و محدودیتهای نظام اجتماعی - اقتصادی در بهره برداری صحیح از منابع محیط.

۲-۱-۳-۲ ابعاد مختلف پایداری:

با بررسی معانی اصلی و مطرح پایداری می توان ۲ جزء اصلی مورد تأکید را در آن شناسایی نمود، انسان و محیط. محیط در نگرش کلی، نظام فراگیر و دربرگیرنده حوزه عمل و تصمیم سازی انسان - و در نتیجه خود انسان - می باشد. بنابراین برخوردار از ابعاد و وجوه مختلف بوم شناسی فیزیکی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی - سیاسی است.

الگوی پایداری
اعلامیه برونتلند

در راستای شناخت رویکرد پایداری در معماری ، دستیابی به شناخت دقیق تری از پایداری که انسان و جنبه های مختلف محیط را در بر می گیرد ضروری بنظر می رسد، از این رو در ادامه مفهوم پایداری در حوزه های اصلی محیط مورد بررسی قرار می گیرد.

▪ پایداری اکوسیستم :

بررسی پایداری اکوسیستم در چارچوب ۲ پرسش اصلی صورت می گیرد: نخست آنکه چه نهادی در این معنا پایدار است؟ و دوم : شرایط و حالت لازم برای این نهاد در حالت پایداری چیست؟ در پایداری اکوسیستم ، نهاد مورد نظر ، بطور کلی بوم سیستم (اکوسیستم) است. یک بوم سیستم نظامی است برخوردار از منابع فیزیکی (نظیر اقلیم، شکل زمین، جنس خاک، سنگ ها...) منابع زیستی (شامل رستنی ها ، جانوران ، میکروارگانیسم ها و...) و مجموعه فرایندهای مابین این دو که به تداوم نظام می انجامد. (مخدوم ۱۳۸۱: ۷۷)

▪ پایداری اقتصادی:

نظام اقتصادی ، روابط میان مردم، ماشین، محیط انسان ساخت و محیط زیست را در یک ساختار مشخص بنا می کند. به علاوه یک نظام ارزشی را تبیین می کند که در هدایت و کنترل بهره وری نقش اصلی را بر عهده دارد. از این رو ، نظام اقتصادی در نیل به پایداری محیطی از جایگاه ویژه ای برخوردار است. (اسکان ۱۳۷۹: ۲۰) اهمیت این مسئله از آنجا قابل درک است که نخستین اقدامات ، تغییرات عملکردی و مباحث نظری در راستای تحقق پایداری - نظیر گزارش برونتلند بر محور پایداری اقتصادی توسعه شکل گرفته است.

▪ پایداری اجتماعی- فرهنگی

این قسمت با بررسی ادبیات مرتبط، سعی می کند نقش نظام اجتماعی را در نیل به پایداری توضیح دهد و خصوصیات و ویژگی های یک جامعه پایدار را بررسی کند.

▪ نقش نظام اجتماعی در نیل به پایداری:

فعالیت ها و رفتارهای ناصحیح جامعه انسانی ، پی آمدهایی بر محیط وارد نموده است که اگر ادامه یابد ، تمامی ساختارهایی اجتماعی- فرهنگی جوامع متلاشی شده و حرج و مرج و اغتشاش حاکم می شود که حمایت پایدار زمین را به مخاطره می افکند.

بنابراین تغییر رفتارها و نحوه فعالیت انسانی در راستای نیل به پایداری محیطی ضروری به نظر می رسد. این فعالیت ها و رفتارهای انسان ، در زمینه ای - فرهنگی - اجتماعی به وقوع می پیوندد که تحت اعتقادات و باورهای معنوی فلسفی، تاریخی و جهت گیری های سیاسی شکل می گیرد و در مجموع ارزش های اجتماعی را تعریف می کنند (Elkington; 1997; B9) بنابراین پایداری همواره از یک بعد - فذهنگی - اجتماعی برخوردار است که با الگوهای رفتاری ، زیستی و نظام ارزشی و بستر مفاهیمی که جامعه در زمان سرو کار دارد.

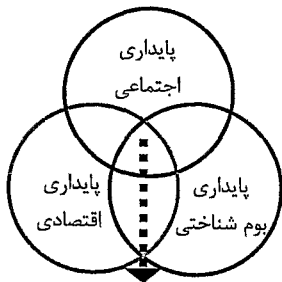
اصطلاح پایداری نمایانگر دگرگونی فرهنگی و اجتماعی در نظام جهان، الگوها و سبک های زیستی است. بنابراین این اصطلاح پایداری در حقیقت نمادی است که در توصیف این گذار متداوم و ناگزیر جوامع انسانی بکار گرفته می شود: (Haqqard, 1995)

از این رو تغییراتی که برای به بار نشستن آینده پایدار ضروری است، همواره مقید به بستر فرهنگی - اجتماعی هر کشور می باشد و لازمه آن تغییر و بازبینی الگوها و ارزشهای اجتماعی نامسان و نیز احیاء با زنده سازی باورها ، سنت ها و الگوهای است که ریشه در فرهنگ تاریخی یک جامعه داشته و موافق و منطبق با تفکر پایدار می باشند. برای نیل به پایداری ، ساختار ارزش ها و باندهای نظام اجتماعی ، به خصوص نظام های اقتصادی، می بایست صریح و عیان گردد. در آن جایگاه ارزش محیط زیست طبیعی و افراد جامعه انسانی به آنها بازگردانده شود.

این یعنی رابطه میان جامعه انسانی و محیط طبیعی ، می بایست بر مبنای ارزش های پایدار مورد بازبینی قرار گیرد.

در چنین ساختار اجتماعی، فعالیت ها و مسیرهای توسعه ای دنبال می شود که در آنها جایگاه ارزشی فرهنگ ، بوم و مکان مورد توجه است.

بنابراین می توان اهداف توسعه پایدار را ۳ بعد خلاصه کرد:

هدف آرمانی پایداری :

برقراری تعادل پویا میان نظام های مختلف

مرجع تصویر:

Agenda 21 on sustainable construction:1998

- **تداوم بوم شناختی :** محدودکردن منابع تمام شدنی ، کاهش حجم ضایعات و آلودگیها ، ترویج قناعت در مصرف بین اغنیا، تعیین ضوابط و نظام قانونی برای حفظ محیط زیست

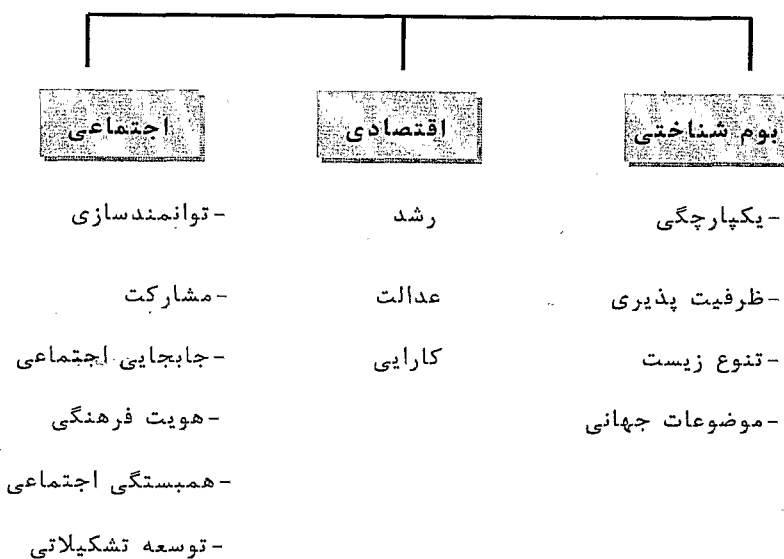
- **تداوم اقتصادی :** تخصیص و مدیریت کاراتر منابع و جریان مستمر سرمایه گذاری دولتی و خصوصی

- **تداوم اجتماعی- فرهنگی**

هدف خلق تمدن انسانی با توزیع عادلانه تر دارایی ها و درآمدها به منظور کاهش فاصله سطح زندگی بین اغنیا و فقرا است و نیز یافتن ریشه های درونزایی الگوهای نوسازی و فرایندهایی که در روند

فرهنگی تغییری بوجود می آورند. توجه به راه های توسعه ای که در آن ها فرهنگ و بوم یک مکان خاص تأمین و سلامت و بهره وری طیف وسیع جامعه ، افزایش توانمندی اجتماعی و مسائل نسل آینده.

اهداف توسعه

۲-۲ پایداری اجتماعی

۲-۲-۱ ضرورت و کارکردهای آن

هر علمی و به تبع آن هر موضوع علمی از مجموعه ای به هم پیوسته تشکیل می شود که به ترتیب عبارتند از: چارچوب مفهومی، چارچوب روش شناختی، مطالعه تاریخی و مباحث، مسائل و مشکلات آن علم یا موضوع علمی.

بدیهی است که هر پژوهشی بدون توجه به حیطه، عرصه یا وادی تخصصی و علمی ای که پژوهش در آن انجام می شود، از طریق معرفی و بهم پیوستن مفاهیم چندی پدید می آید. مفهوم یا کانسپت معنای ویژه ای است که یا به واژه های موجود در زبانی خاص داده می شود یا برای کاربردی خاص، واژه ای جدید پدید می آید.

محدوده کاربرد پایداری اجتماعی وسیع بوده و دارای ابعاد و جوانب متعددی می باشد. پس بدیهی است که هیچ پژوهشی نمی تواند به یکباره تمامی ابعاد موضوع مورد مطالعه را بررسی کند. پایداری اجتماعی در عین حال دارای مصداق های متنوعی است که در چارچوب مفهومی جای می گیرند. از سوی دیگر پایداری اجتماعی به عنوان متغیری مستقل، مجموعه ای نسبتاً گسترده از متغیرهای وابسته را جان می بخشد، و در سطحی دیگر متغیری واسطه ای یا میان گیر می شود.

بدیهی است که چنین ویژگی ای، سبب می گردد که هر تحقیقی، از دیدگاه خود با پایداری اجتماعی روبه رو شده و طبیعتاً به اسرار آن نیز دست نیابد، که چارچوب مفهومی می کوشد تا از چنین آشفتگی ای، نظمی با معنا و روشمند بدست آورد.

موضوع مهم دیگر، متن یا مکانی است که پایداری اجتماعی در آن مطرح شده یا می شود و مشخص است که هر متن دارای ویژگی های متنوعی است که ضرورتاً با متن دیگری یکسان نیست.

با توضیحات گذرای بالا جایگاه چارچوب مفهومی، پایداری اجتماعی مشخص و اهمیت آن معلوم می شود.

۲-۲-۱-۱ پایداری به عنوان یک سوال اجتماعی

در دو دهه گذشته، مفهوم توسعه پایدار به عنوان یک پارادایم جدید توسعه که ترکیبی از جنبه های اجتماعی، اقتصادی، محیطی و سیاسی توسعه می باشد ظاهر شده است. این زمینه ها گاهی ابعاد یا پایه های توسعه پایدار نامیده می شوند و درجات متفاوتی از توجه در مطالعات جامعه را به خود اختصاص دادند. حقیقتاً مباحث توسعه پایدار در آغاز عمدتاً به موضوعات محیطی توجه داشته است. سپس موضوعات اقتصادی در این مباحث وارد شد؛ و این در حالی است که از اواخر ۱۹۹۰ موضوعات اجتماعی در دستور کار پایداری بخصوص بعد از دستور کار ۲۱ (UNCE, 1992) استراتژی لیسیون در ۲۰۰۰ و کنگره اروپا که در گوتنبرگ و در سال ۲۰۰۱ برگزار گردید در نظر گرفته شد، در نتیجه ادبیات محدودی وجود دارد که بر روی موضوع پایداری اجتماعی تمرکز کرده باشد، تا آنجا که یک مطالعه سیستماتیک بر روی این مفهوم هنوز وجود ندارد.^۱

یکی از دلایل عدم توجه به زمینه اجتماعی پایداری این است که اهمیت و نتایج این بعد اخیراً بطور صریح در شکل دهی این مفهوم مورد تایید قرار گرفته است. همان طور که اشاره شد مباحث پایداری در اصل به عنوان یک بحث دو بعدی تلقی شده است، به عنوان مبارزه ای محیطی علیه طرز تفکر اقتصاد گرا. آنگونه که آدبول (2002:5) می گوید:

در نزاعی ساده بین ایدئولوژی ها - (حفاظت محیطی در مقابل توسعه اقتصادی) ، تعداد کمی به این موضوع توجه کرده اند که مردم که بیشترین تاثیر را از نتایج تصمیمات اقتصادی و محیطی می گیرند، تنها از طریق این مباحث که مدام در حال پررنگ شدن می باشد به حاشیه رانده نمی شوند، بلکه عدم حفاظت کافی توسط سیاست های محیطی و اقتصادی نیز به این انزوا کمک می کند.^۲

OECD خاطر نشان کرده است که پایداری اجتماعی معمولاً در ارتباط با مفاهیم اجتماعی سیاستهای محیطی مورد بررسی قرار گرفته است، بجای اینکه به عنوان یکی از اعضا و مؤلفه های تشکیل دهنده توسعه پایدار در نظر گرفته شود.

¹ Colantonio, Andrea, Measuring Social Sustainability: Best Practice from Urban Renewal in the EU 2007/01: EIBURS Working Paper Series. European Investment Bank.

² Partridge, Emma, September 2005 Social Sustainability: a useful theoretical framework? Paper at the Australasian Political Science Association Annual Conference 2005, Dunedin, New Zealand, 28-30.

این رویکردهای تکه تکه به پایداری اجتماعی توسط متزنر (2000) مورد انتقاد قرار می گیرد که مدعی است علوم اجتماعی تحقیقات سیاسی اجتماعی، بیشتر در اندازه گیری اسباب و آلات و موضوعات استراتژی اجتماعی، توسعه یافته اند و دور نمای پایداری را کمتر مورد توجه قرار داده اند.

بنابراین درست است که مطالعات اجتماعی و منابع سیاسی فراوان در این زمینه وجود دارد، اما به ندرت به طور جامع و کامل در چارچوب پایداری بوده اند. حتی زمانی که رویکردهای انضباطی متقاطع که برای مثال، ابعاد محیطی و اجتماعی توسعه پایدار در عقیده ی «ردپای بومی» را پوشش می دهند به امتحان گزارده شده اند، می توان گفت که تلاشهایی بوده اند که به صورت تنها بخشی از رویکردی کامل نسبت به پایداری، انجام شده اند.^۱

۲-۲-۲ تعریف پایداری اجتماعی

با توجه به مطالب گفته شده، تلاش های کمی برای تعریف پایداری به عنوان یک بعد مستقل از توسعه پایدار وجود دارد.

ساجس (۱۹۹۹) بیان داشته است که بر خلاف گونه های دیگر موجود بر روی زمین، انسان ها در ۲ محیط زندگی می کنند: ۱- محیط فیزیکی بیرونی، و دیگری محیط غیر مادی درونی که به فرهنگ به عنوان پیامد عامل انسانی اشاره دارد.

تا کنون توجه بیشتر بر روی مباحث محیطی بیرونی بوده است، اما باید توجه داشت که مرزهای درونی نیز به همان اندازه شایان توجه و رسیدگی می باشند. این موضوع پایداری اجتماعی را به مرکز توجه تبدیل می کند.^۲

به علاوه به نظر می رسد که هیچ اتفاق نظری راجع به اینکه چه معیارها و جنبه هایی می باید در تعریف پایداری اجتماعی در نظر گرفته شود وجود ندارد. هر نویسنده یا سیاست گذاری، تعریف خود را از پایداری اجتماعی ارائه می دهد، و در نتیجه دستیابی به یک تعریف کلی از این مفهوم دشوار است.^۳

بعلاوه همانطور که پایداری خود یک مفهوم کلی است، برای پایداری اجتماعی نیز تنها و تنها یک تعریف وجود ندارد.^۴

¹ Colantonio, Andrea, Measuring Social Sustainability: Best Practice from Urban Renewal in the EU 2007/01: EIBURS Working Paper Series. European Investment Bank.

² همان.

³ Colantonio, Andrea, Measuring Social Sustainability: Best Practice from Urban Renewal in the EU 2007/01: EIBURS Working Paper Series. European Investment Bank.

⁴ Kunz, Jan, (2006) SOCIAL SUSTAINABILITY AND COMMUNITY INVOLVEMENT IN URBAN PLANNING, lesson from the ECOCITY project.